

פתח דבר

הספר הזה הוא ראשון מסוגו. המנייע לכתיבתו היה העובדה כי בעם היהודי כולם, במדינת ישראל וביחסו לישראל וההתפוצה היהודית חלים שינויים מוחותיים. השינויים העיקריים שנסקרים בספר זה הם: התמורות הדמוגרפיות בעם היהודי; השינויים ברכישת היהודים במדינות המושב שלהם ומעבר היהודים לאזוריים שבהם לא התקיימו קהילות יהודיות גדולות בעבר; השיפור במעטם החברתי והכלכלי של חלק מהחברי התפוצה היהודית ועליה כוחות חברתיים, כלכליים ופוליטיים חדשים בישראל ובקהילות היהודיות בתפוצה.

חיוני להבין כי בעקבות השינויים המקיימים האלה מתגברים נטיות תרבותיות, תפיסתיות, אידיאולוגיות והתנהגותיות חדשות בישראל ובתפוצה, וכן כי ההתפתחויות האלה מתרחשות על רקע תהליכי שינוי תרבותיים, חברתיים, כלכליים, פוליטיים וסביבתיים במישור הגלובלי, המדינתי והפנימי קהילתי בישראל ובמדינות מושב התפוצה היהודית.

כל השינויים לעיל העלו ומעליהם על סדר היום של העם היהודי ושל מדינת ישראל שמונה תחומי בעיות ופעילות עיקריים הנוגעים לעם היהודי כולם, הנסקרים גם הם בספר בהרבה: (א) הצורך בעיצובו ובשמורה של הזהות היהודית והבטחת ההזאות עם העם היהודי ועם מדינת ישראל; (ב) הצורך בחינוך היהודי-ציוני; (ג) עתיד העלייה לישראל והקליטה בה ומצב הגירה של היהודי התפוצה למדינות אחרות; (ד) יחס הישראלים והמוסדות היישראליים לקהילות מתחושים, לקהילות מושגנות ולקהילות במשבר; (ה) המאבקenganטיישיות; (ו) התביעות להשבת הרווחה היהודית של הנספים בשואה ושל היהודי ארץ-ארב; (ז) טכנולוגיית המידע והשפעתה על הקשרים בעם היהודי; (ח) הצורך ב프로그램ות ארגוניות ומוסדיות.

בפרק האחרון של הספר הזה נטען כי אם ישראל, ההולכת, כאמור, ומשתנה בעצמה, מבקשת לשמר על קשרים הדוקים עם התפוצה, גם היא הולכת ומשתנה, דרישה חשיבה מהודשת בכל הנושאים הקשורים להsieי ישראל וההתפוצה. לצורך זה דרושות נכונות ותועזה להניג שינויים מוחותיים בתפיסה, באידיאולוגיה ובהתנהגות של המוסדות והארגוני היישראליים בכל התחומים וההיבטים של יחסם לישראל וההתפוצה. אנו יודעים כי הדבר קשה מאוד מפני שהיאינרציה, הטעווה עמוק כמעט בכל הארגונים, בכל הפוליטיקאים ובכל ה"מקצוענים", משפיעת מאוד על השמירה על הגישות היישראליות המקבילות. לעומת זאת הערכתנו היא שבלי שינוי מוחותי בתחום זהה ימשיכו יחסם לישראל וההתפוצה להיקלע למלחמות ולביעות, כפי שהיה עד כה.

הספר מבוסס על מחקר עצמאי שבניגוד לעבודות אחרות בתחום לא היה

קשרו אף לא לאחד מן המוסדות או מן הארגונים הפעילים בתחום ולא מומן על ידיהם. עובדה זו מבטיחה שהמצאים והמסקנות אינם מוטים. תקוותנו היא שהדברים יעוררו דיון ציבורי רחב ועמוק בסוגיה שטרם נדונה די הצורך בישראל.

ברצוננו להודות לחבריו ועדת הליווי – שחבריה היו ד"ר שמשון צלניך, הרב פרופ' נפתלי רוטנברג, פרופ' יצחק גל-נור, ד"ר דוד זומר ופרופ' סרג'יו דלה-פרגולה – שסיעו לנו בראשית הדרכן של פרויקט המחקר. אנו מודים גם לשלוות קוראי הספר האנונימיים על העורותיהם שהותמעו בעת מלאכת הכתיבה. דברים רבים המובאים בספר זה מבוססים על ראיונות עמוקים שנערכו עם שורה ארוכה מאוד של בעלי ובעלות תפkidim בכירים המעורבים במעשה בתחום זה, ועל כך יבואו כולם על הברכה והתודה.

את המחקר העצמאי ואת הפרסום אפשרו מכון ון ליר בירושלים ומנהלו ד"ר שמשון צלניך, שלו אנחנו מודים שוב מאוד. אנו מודים מוקrb לב לאנשי המכון שסיעו לנו: לשם עוזן אלון, לציפי הכת ולשרה סורני שסייעה ורבות להביא את הספר לדפוס. תבוא על הברכה גם ענת ברנסטינן שהקדישה שעות רבות לעריכת הלשון.

ושוב, לא נותר לנו אלא לקות שישראלים רבים, וביניהם כמוכן הקבוניים הפליטיים והמקצוענים, יקראו את הספר החלוצי הזה שייעור בקרובם מחשבות על הנושא שהוא כה חיוני לעם היהודי ולמדינת ישראל.

יוני 2006

פרופ' גבריאל (גבי) שפר